

Marijan Gubina: *260 dana*
HNK u Osijeku
Redatelj: Dražen Ferenčina
Praizvedba: 7. studenoga 2014.

Zorislav Štark, Ivan Čačić

Foto: Ivica Glavaš | Kristijan Cimer, PRO Art

Željka Turčinović

Usud rata koji proganja ljudsko postojanje

Predstava *260 dana* nastala je po istoimenom autobiografskom romanu Marijana Gubine koji, kao desetogodišnji dječak sa svojom obitelji u Novom Dalju 1991. godine, doživljava najstrašnije prizore rata i zatočeništva svoje obitelji. Predstava počinje gotovo idiličnom večerom sa susjedima, prizor koji na simboličkoj ravni govori o suživotu Hrvata i Srba, međuljudskim, međususjedskim odnosima prije Domovinskog rata. Bogato slavonsko selo, bogata trpeza, obilje smijeha i prijateljskih doskočica na račun prijatelja antipod je onoga što će se dogoditi kasnije, a to je rat koji je donedavno „bliske komšije“ stavio na dvije zaračene strane. Šesteročlana obitelj (otac, majka, Marijan i tri sestre – u dramaturgiji jedna ženska uloga) prolazi kroz niz strašnih, apokaliptičnih događaja koji ekvilibriraju između života i smrti. Obitelj prisilno odlazi iz vlastite kuće u zatočeništvo gdje ih izgladnjuju, muče i ponižavaju paravojne četničke postrojbe, odmetnuti slavonski Srbi i pripadnici JNA. Prizori uperenih pušaka koje su ledile krv u žilama, fekalije čiji smrad su morali udisati stisnuti u jednoj sobi bez prozora, gladni i žedni čekajući da ih neka „davno obrijana spodoba“ udara, tuče i maltretira, sve to su podnosili pomažući jedni drugima da prežive, da izdrže, da sačuvaju svakog člana obitelji. Nakon nekoliko tjedana muka, četnici obitelj vraćaju u njihovu kuću zabranjujući im da išta taknu od vlastite hrane, a oca ostavljaju da odraduje najteže poslove po rovovima kako bi spasio obitelj. Majka i djeca dolaze u devastiranu kuću, a desetogodišnji Marijan preuzima ulogu oca, obavlja poslove koje ga je tata naučio, a u slobodno vrijeme sjedi na grani drveta u dvorištu i čeka oca. U nekom trenutku i on odlazi u srpske obitelji radeći najteže poslove koji graniče s ljudskom izdržljivošću odrasle osobe, a kamoli malodobnog dječaka samo da bi spasio živote svojih bližnjih.

„Bile su to odvratne provokacije ljudi koji su godinama jeli za našim stolom, koji su uživali u uslugama mog tate, a danas odnose komad po komad naših stvari. Televizor, video, ribolovni pribor, prase...“

Rečenica koja govori sve o dojučerašnjim dobrim susjedi- ma koji su ih sada tretirali kao zadnji ološ, kao neku odvratnu zarazu. Mnogi prizori maltretiranja, ponižavanja i mučenja mogu biti primjerom najbrutalnijih verističkih opisa koje teorija književnosti definira kao stilski pravac naturalizma. Posebno bolan do suza je prizor silovanja najstarije sestre Nene pred očima obitelji koji zahvaljujući redateljskom umijeću (Dražen Ferenčina) i stiliziranom scenskom pokretu (Alan Čelić) postaje moderan scenski znak, mučan, ali depatetiziran do krajnjih granica. Nena leži na leđima, pod haljinu joj podvučena puška koja vehementnim pokretima vojnika simulira silovanje, a oko nje majka, brat i sestre na čijim licima su mukle grimase očaja i bespomoćnosti, a sve to praćeno potresnim glazbenim rekvijemom autora glazbe, Mate Matišića.

„Bijeg od gladi i straha bio je jedino moguć u snu. A u snu ponekad lijepo, sito, a ponekad kao i u stvarnosti“ riječi su Marijana Gubine, lika i stvarne osobe koji sjajno interpretira glumac Aljoša Čepl, dodajući dramskom liku sitnu govornu manu (nemogućnost izgovora glasa „r“) kao još jedan stvarnosni kod u toj tragičnoj i katarzičnoj priči usuda koji proganja ljudsko postojanje.

Cijeli, izvrsni glumački ansambl (Vjekoslav Janković, Tatjana Bertok Zupković, Matea Grabić, Ivan Čačić i Zorislav Štark) istovremeno i ravnopravno funkcioniše kao kolektiv, ali i kao pojedinačna kreacija što doprinosi kvaliteti i vjerodostojnosti ove potresne predstave. Nominacije za glumu Aljoši Čeplu i Mateji Grabić na Nagradi hrvatskog glumišta, 2015 dokazuju izuzetnu glumačku vrijednost ove predstave.

Proza Marija Gubine *260 dana* ispovjedni je tekst u kojem ružna sjećanja, strah, manipulacija, agresivnost uzrokom su potrebe da se ti događaji stave na papir i tako izbace iz ranjene nutrine, ali i poslanje da se ratne traume verbaliziraju i oprostite. Sam tekst nema čvrstu narativnu strukturu, dramske situacije tek treba stvoriti pa je tim više uspješna dramatičnija Ane Prolić važna i neprocjenjiva polazna točka predstave, o kojoj u razgovoru koji slijedi s Marijem Kovačem, govori sama autorica dramatičnizacije.

Posebno ekspresivna scena u predstavi je ona kada obitelj bježi po noći u Osijek kako bi spasila oca koji se te večeri došao oprostiti od njih znajući da će ga sutra ubiti.

Bijeg od gladi i straha bio je jedino moguć u snu. A u snu ponekad lijepo, sito, a ponekad kao i u stvarnosti

U jednom kobnom trenutku u Boboti nailaze na neprijateljsku stražu koja ih detektira kao Hrvate i spremna ih je ustrijeliti. Tada Majka prkosno izgovara rečenicu: „Dovedite mi Acu!“, a na pitanje zašto, ona omamljeno prozbori: „To mi je sin“. U toj eliptičnoj sceni sve je rečeno. Majka, koja ima neku svoju drugu prošlost, sada je „prostire“ da bi spasila novu obitelj.

Cijeli autorski tim na čelu s Draženom Ferenčinom, kojemu je ovo jedna od najboljih režija po mišljenju autorice ovih redaka, stvorila je katarzičnu predstavu visokih standarda koja publiku ostavlja bez daha. Svjetlo Denija Šesnića čudesno doprinosi mučnoj atmosferi predstave (posebno upečatljiv je prizor bijega kroz šumu osjenčan svjetlosnim efektima koji sugeriraju strah, opasnost, stravu), već spomenuti scenski pokret Alena Čelića oblikuje glumačka tijela u scenama kao pokretne instalacije mučenja i boli, a scenografija Denija i Martina Šesnića smišljena je kroz par jednostavnih kubusa koji su multifunkcionalni i simbolični u isto vrijeme kao ormari, kovčezi, stolovi uvijek spremni da se preobrazu u funkciju koju prizor zahtjeva. Kostimi Saše Došen Lešnjaković prate kôd predstave nenametljivo i samozatajno, ali u isto vrijeme podcrtavajući kostimom situaciju lika u predstavi. Važan dobitak za predstavu je smještanje prostora igre na pozornicu, na kojoj redatelj postiže intimistički pogled na priču i protagoniste, a toj koncepciji doprinose i video projekcije spajenog osječnog HNK za čije oblikovanje je zaslužan Martino Šesnić.

Dojmljiv je kraj predstave (nema ga u knjizi) u kojoj likovi u monološkoj formi jedan po jedan govore o svojim životnim putovima i situacijama nakon rata, koje su posljedice i borbe prošli da bi mogli živjeti u miru. Potresno, dirljivo, katarzično.

Nakon *Unterstada* još jedna predstava na daskama osječnog HNK koja iznimno uspješno tematizira temu rata, uzroka i posljedica po ljude koji su bili svjedoci ratne katalizme nevažno kada i gdje.

„Rat – poguba ljudske naravi“ rekao bi Marin Držić.

Tatjana Bertok Zupković, Aljoša Čepl, Vjekoslav Janković

Ivan Čačić, Tatjana Bertok Zupković, Vjekoslav Janković

Foto: Inca Glavaš i Kristijan Omer, PRO Art

Tatjana Bertok Zupković, Matea Grabić

Bile su to odvratne provokacije ljudi koji su godinama jeli za našim stolom, koji su uživali u uslugama moga tate, a danas odnose komad po komad naših stvari. Televizor, video, ribolovni pribor, prase...

Vjekoslav Janković